

חותם

רש"י עבודה זרה לט ע"ב
אסורין בחותם אחד - לשגר ביד עובד כוכבים דכיון דבשר ותכלת דמיהן יקרים טרח ומזייף
להחליפם ועל היין לנסכו ואחלב פריך לקמן.

5 רש"י עבודה זרה לט ע"ב
חילתית - להחליף זה בזה פורתא הוא דמהני ולא טרח ומזייף.

תוספות עבודה זרה לט ע"א
אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור - פרש"י לפי שדמיהן יקרים
והר"ר אפרים בר דוד היה אומר הטעם משום דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל חמפ"ג אינו אלא
10 תערובת אבל אין לומר הטעם משום יוקר שהרי מורייס דמיה יקרים מיין
ואין נראה לר' יהודה דהא ודאי דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר כדאמר לעיל (דף לד):
קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי
לכך נראה לו יותר טעם רש"י דפי' משום יוקר וכן משמע בסמוך דקאמר מ"ש גבינה דלא טרח
ומזייף כו' וכן גבי פת דאי איכא גביה כי האי לא טרח ומזייף.

15 חדושי הריטב"א עבודה זרה לט ע"א
גירסת כל הספרים חבי"ת סימן אסור בחותם אחד. ואף על פי שפסק רב לעיל כרבי אליעזר דשרי
בחותם אחד, כבר תירץ ר"ת ז"ל דהכא בישראל חשוד דומיא דכולה סוגיין, ונפקא מינה למטהר
יינו של גוי דהוה ליה כחשוד לענין זה, אי נמי דהכא רב הלכה למעשה אתא לאשמועינן, ושמענו
בשם הר"י ז"ל שהוציא יין מן החבי"ת ואמר דחב"ת גרסינן,
20 וטעם ההפרש שנתנו בין חבי"ת לחמפ"ג פרש"י ז"ל לפי שהבשר והתכלת דמיו יקרים וטרח לזייף
ועל היין לנסכו, ואין טעמו מחוור שגם בחמפ"ג יש שדמיו יקרים (כגון), אבל הטעם מפורש
בירושלמי לפי שהחבי"ת איסורו מגופו כלומר שאילו החליפוהו הוא עצמו אסור, והחמפ"ג אין
איסורו אלא מפני חשש תערובת,

25 ואם תאמר והלא החלב של גוים אינו אסור אלא מפני חשש תערובת דאילו חלב טהור בטמא
מינכר דטהור חיזור וטמא ירוק, יש לומר שלכך הקשו ממנו דמאי שנא חלב ומאי שנא גבינה, ואם
תאמר והלא הפת איסורו מגופו, יש לומר דכיון דאיסורו קל מדבריהם הקילו בו, מה שאין כן ביין
דאסמכוהו על מאי דכתיב יין נסיכם.

רמב"ם מאכלות אסורות יג י
יין מבשל והשכר או יין שערבו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן וכן החמץ והגבינה והחלב וכל
30 שאסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד גוי אינו צריך שני חותמות אלא חותם אחד בלבד דיו. אבל
היין והבשר וחתיתכת דג שאין בהן סימן שהפקידן ביד גוי צריכין שני חותמות.

תורת הבית הארוך בית ד שער ב דף כח עמוד א - ב
ואם הם דברים שיש לחוש להם לחלופי איסור של תורה צריך חותם בתוך חותם אבל באיסורין
של דבריהם בחותם אחד סגי ליה. דגרסינן בע"א פרק אין מעמידין אמר רב חבי"ת אסור בחותם
35 אחד חלב בשר יין תכלת. חמפ"ג מותר בחותם אחד חלתית מורייס פת גבינה. ואקשינן מאי שנא
גבינה דלא טרח ומזייף חלב נמי לא טרח ומזייף. אמר רב כהנא אפיק חלב ועייל חתיכת דג שאין
בה סימן כלומר לפי שבכל אותן איכא למיחש לאיסורא דאורייתא. ... ומפרשי לה כולהו רבוותא

ז"ל להיא בישראל החשוד וממקומו הוא מוכרע דתניא התם אין לוקחין ימ"ח מח"ג אלא מן המומחה דאלמא כל אותן שמועות מחמת חשד ישראל החשוד הן לא במפקיד אצל עו"ג דוקא. והילכך אף במקפיד אצל ישראל החשוד חוששין לחליפי איסור וצריך חותם בתוך חותם בכל שיש לחוש לאיסורי תורה. ואף על פי שסתם יינן אינו אלא מדרבנן החמירו בו כשל תורה משום דחיבת ניסוך עליהם וטרחי ומזייפי חותם אחד. ובשל דבריהם בחותם אחד כחמפ"ג.

תוספות עבודה זרה לא ע"א

ויש להקשות דרב אדרב דהא אמר רב לקמן (דף לט.) חבי"ת בחותם אחד אסור סימן חלב בשר יין תכלת ... והיה מתרץ ר"ת דההוא דרב דלקמן מיירי בישראל חשוד וגרע מעובד כוכבים מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ וכן ההיא דרב אשי דלעיל (דף כט:) נ"מ לענין ישראל חשוד וכן רבא מפרש חותם בתוך חותם אליבא דרבנן ואפי' אליבא דהלכתא איכא נפקותא כגון ישראל חשוד וההיא דרבה בר רב הונא חתך לה לבישרא אתלתא קרנתא כשמשלחה ביד עובד כוכבים ולהכי סגי בחותם אחד

וקשה קצת פר"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בעובדי כוכבים קיימינן ורב אשי לעיל הזכיר חומץ ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם ומשמע הא יין ביד עובד כוכבים צריך ועוד דבירושלמי משמע דההיא בעובד כוכבים איירי וגם רש"י וה"ג פירשוהו בעובד כוכבים

לכך נראה לפרש דהכא והתם בעובד כוכבים איירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו דאז צריך חותם בתוך חותם דלא מרתת שסבור האחר לא יכיר החותם אבל היכא שמניחו ביד העובד כוכבים ועתיד לראות חותמו להכיר די בחותם אחד תדע שכן הוא שהרי ר"א הזכיר בדבריו המפקיד יינו אצל עובד כוכבים ובסתמא אדם דעתו לחזור שם להכיר חותמו וסתמו אבל רב אשי דלעיל הזכיר בדבריו חומץ שלנו ביד עובד כוכבים משמע ששולחו ביד עובד כוכבים

שו"ע יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים ק"ח:א

יין ובשר וחתיכת דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות. אבל יין מבושל ושכר, או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש, וכן החומץ וחלב ומורייס ופת וגבינה וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד. ויש אומרים שאף בדברים שצריכים שני חותמות, לא אמרו אלא בשולח על ידי עובד כוכבים שאינו עתיד לראות החותם, אבל מפקיד שעתידי לראות חותמו די בחותם אחד, כי הוא ירא. ואף השולח, אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לעובד כוכבים שהודיעו לחבירו, די בחותם אחד. הגה: ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד, אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי חותם אחד (טור והפוסקים בשם ר"ת). ובדיעבד יש לסמוך על זה (ארוך כלל כ"ג והגהות מיימוני ותוספות).

ש"ך יורה דעה סימן ק"ח ס"ק ה

ה אבל יין מבושל כו' וכל שאיסורו מדברי סופרים כו'.

דעת המחבר דהכל תלוי במה שהוא אסור מן התורה או מדרבנן דבשר דאיכא למיחש שיחליפו בבשר נבלה וכן דג שיחליפו בדג טמא האסורים מן התורה וכן יין אף על פי דסתם יינם אינו אלא מדרבנן וכדלקמן ר"ס קכ"ג מ"מ כתב הרשב"א דמשום חיבת ניסוך טרחי ומזייפי אף בחותם א' לכך החמירו בו כשל תורה אבל יין מבושל ושכר כו' דכל הנך שאפילו הוחלפו אין בהן אלא איסור מדבריהם וכמו שיתבאר כיון דאיכא חותם א' לא חיישינן לזיופי והוא דעת הרמב"ם והרשב"א (ור' ירוחם סוף נט"ו)

אבל הר"ן כתב בשם הירושלמי דטעמא דביין ובשר וחתיכת דג צריך חותם בתוך חותם משום שאיסורו מגופו אבל חמפ"ג שאין בהם איסור אלא משום תערובות וכמו שנתבאר בסי' קי"ד וקט"ו ופת אף על פי שהפת עצמו אסור אפ"ה משום דאיסורו מדבריהם סגי ליה בחותם אחד עכ"ד וכ"כ הרא"ה בסי' בדק הבית דף קי"ח וז"ל ושטת הירושלמי כל שאסור מגופו וליהוי נמי איסור דאורייתא בעי ב' חותמות וכל שאיסורו מחמת תערובות א"נ איסור דרבנן סגי בחותם א' לבד מיין שהחמירו בו עכ"ל וס"ל ג"כ דחומץ כיון שאינו ראוי לנסך לא חיישינן דטרח ומחליף כיון דסתם יינם מדרבנן ויין שאני דמשום חיבת ניסוך טרח ומזייף וכמו שאכתוב בס"ק ו' לדעת המחבר וסייעתו וכן מבואר מדברי הר"ן להדיא ע"ש וצ"ל דס"ל להר"ן וסייעתו דחלב וגבינה לא מיקרי לענין זה איסור מדבריהם כיון דאיכא למיחש בהו לתערובות איסור דאורייתא ודוק

ורש"י פירש הטעם דביבח"ד דמיו יקרים טרח ומזייף בחותם א' משא"כ שאר דברים והארכתני בזה מפני שהרב בת"ח כלל ל"ב ד"י כתב שטוב להחמיר כדברי כל הפירושים גם בסימני ת"ח כתב וז"ל והרבה טעמים בחב"י אמאי צריך חותם בתוך חותם וכן כל הדומה לזה שהוא ג"כ איסור דאורייתא או שהוא מדרבנן ואיסורו מגופו כמו חב"י או שהוא מדרבנן ואין איסורו מגופו אבל הוא חשוב כמו חב"י בכל ענין צריך חותם בתוך חותם עכ"ל וכ"פ בספר אפי רברבי וצ"ע למה סתם כאן כדברי המחבר

וגם יש לתמוה הרבה על מ"ש בסימני ת"ח ובספר אפי רברבי או שהוא מדרבנן ואיסורו מגופו כו' דהא אפילו להר"ן בכה"ג סגי בחותם אחד כמו פת וכמבואר בדבריו ובדברי הרא"ה להדיא ואולי י"ל בזה דס"ל דדוקא בפת שאיסורו מדבריהם ואין לו עיקר מדאורייתא וכמ"ש ר"ס קי"ב אמרינן הכי אבל לא בכל שאר איסורי דבריהם וכן כשהעתיק בת"ח דברי הר"ן העתיק ופת אף על גב דאיסורו מגופו אפ"ה הואיל ועיקר איסורו מדבריהם סגי ליה בחותם אחד עכ"ל אלא שבר"ן אינו כלשון הזה וגם משמע בר"ן דאפי' איסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא ואיסורו מגופו סגי בחותם א' שדימה חומץ לפת ע"ש ועבס"ק ז' ודוק ועוד דא"כ לא הוצרך לומר טעם דין דמשום חיבת ניסוך טרח ומזייף דכיון דיש לו עיקר בדאורייתא שפיר בעי חותם בתוך חותם וצ"ע:

ערוך השולחן יורה דעה סימן קיח סעיף לא - לב

סעיף לא 100

ואחד מגדולי האחרונים רוצה לומר דגם בלא הנאה חשוד הוא להחליף והביא ראיה מהא דתנן בפ"ג דדמאי [מ"ד] המוליד חטים לטוחן עובד כוכבים דמאי דחיישינן שהחליפן אף על גב דאין לו הנאה ותמיהני דהרמב"ם כתב שם מפורש וז"ל לפי שהטוחן יתקבצו אליו קופות של חטים ואפשר שיחליפן וכו' עכ"ל כלומר שיחליף שלא בכוונה ואמת שהרא"ש כתב שם בזה"ל לפי שהוא מתפרנס מאומנתו וירא לעשות שקר וכו' עכ"ל דמזה משמע שיחליף בכוונה אמנם גם זה א"ש לפמ"ש הרא"ש לקמן שם וז"ל לפי שהכל מוליכים שם חטים לטוחן ואף אם אין לו רע משלו מחליף רע של אחר בטוב של זה ואח"כ כשיזדמן לו רע יתנהו לבעל הרע עכ"ל הרי מפרש שיחליף רע בטוב ויגיע לו הנאה מזה אבל בל"ז לא חיישינן וכן צ"ל בכוונת הרע"ב שם שכתב שהוא חשוד להחליף ע"ש כלומר רע בטוב [וכצ"ל בהרמב"ם בחיבורו הגדול פ"א ממעשר הלי"ג ע"ש ודו"ק]:

סעיף לב 110

עוד הביא ראיה מהא דאמרינן בגמ' [ל"ט ב] דפת מותר בחותם אחד דלמאי נוחש לה אי משום אחלופי קריא בחמימי מידע ידיע דחיטי בשערי נמי מידע ידיע אי כי הדדי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף ופירש"י [ד"ה כי הדדי] לא טרח ומזייף במידי דלית ליה רווחא ע"ש הרי מפורש דאפילו במידי דלית ליה רווחא דווקא בחותם לא טרח ומזייף אבל בל"ז חיישינן גם בלא

115 הנאה ויש מי שדחה דכוונת רש"י הוא דלית ליה רווחא כולי האי כמו קריא בחמימי או חיטי בשערי אבל קצת ריוח יש כגון דפת זה נקי יותר [פר"ח סקל"ו] ואני אומר דוודאי לשון רש"י ז"ל מורה דאף בדבר שאין לו ריוח כלל חיישינן אמנם רש"י הולך לשיטתו בפ"ק שם [י"ב א] שפי' בד"ה רבא אמר וז"ל דהתם לית ליה הנאה דלישדי נבלה לקדרה דמיסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא עכ"ל הרי שכתב מפורש דאפילו במאי דלית ליה הנאה אי לאו מפני היראה חשדינן ליה ואמת שהתוס' כתבו שם שדי בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח אבל בחנם כדי להכשיל לא חיישינן עכ"ל אבל רש"י לא ס"ל כן והיא דיעה יחידאה אבל התוס' יפרשו גם גבי פת דבחותם לא טרח ומזייף רע בטוב אבל בל"ז לא חיישינן כלל וכיון דזהו דעת רוב הפוסקים הכי קיי"ל [והר"ן הטה כוונת רש"י ג"כ לכל הפוסקים דגם אביי לא חשש רק שמא יטעה ורבא אומר שידקדק מפני היראה ולא יטעה ע"ש ואם שלשון רש"י דחוק לפירושו מיהו עכ"פ חזינן דלהר"ן הוה ברירא ליה להאי דינא ולכן הטה פירש"י ג"כ לזה]:

חדושי הרמב"ן עבודה זרה לט ע"ב

וה"ג בגמ' דילן בכולהו נוסחי עתיקי במילתיה דרב פת למאי ניחוש ליה וכו' ופירושו משום דקשיא להו אמאי מותר בחותם אחד שהרי איסורו מגופו משום חתנות, אבל רש"י ז"ל מחקו, והדר אקשינן נמי בגמ' מדגבינה לא טרח ומזייף פי' לא חיישינן להכי משום שאיסורו משום תערובת שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה או שמחליקין פניה בשומן חזיר, חלב נמי לא טרח ומזייף דמשום חילופי ליכא דטמא ירוק אלא משום איערובי ואמאי צריך חותם בתוך חותם, ואמר רב ברונא אפיק חלב ועייל חתיכת דג שאין בה סימן דאיסורו מגופו.

ושמואל אמר מח"ג מותר בחותם אחד. איכא דגריס במלתיה דשמואל פת למאי ניחוש ליה וכו' כל כי הדדי לא מחליף, ופי' דבלא סימן נמי שרי לשמואל, ואין זה נכון שאלו היה חולק על רב היה אומר בהדיא ושמואל אמר פת אינו צריך סימן, ורש"י ז"ל אמר דלא פליגי, וגריס לא טרח ומזייף, ובעיקר נוסחי עתיקי לא אשכחן במילתיה דרב לא טרח ומזייף ובדשמואל ודאי לא טרח ומזייף כלומר ולפיכך לא הזכירו שמואל, וכן במקצת נוסחי, ובודאי לא פליגי כמו שכתב רש"י ז"ל.

חדושי הריטב"א עבודה זרה לט ע"ב

ושמואל אמר כו'. יש גורסין בדשמואל פת למאי ליחוש לה כו' עד מאי איכא כי הדדי לא מחליף. ולא גרסי לא טרח ומזייף, ופירושו בו דשמואל פליג בפת עליה דרב וסבירא ליה דפת לא מחליף ליה גוי ואפילו חותם אחד אינו צריך, והקשה עליהם הרמב"ן ז"ל דאם כן הוה ליה למימר להדיא ושמואל אמר פת אינו צריך חותם, לכך הנכון כגירסת הספרים והיא גירסת רש"י דגרסי לא טרח ומזייף כלומר לא טרח ומזייף [החותם], ואפילו למאן דגרסי לא מחליף כך יש לפרש דלא מחליף בחותם אחד, וכל שכן אי גרסי לא טרח ומחליף.

145 אין לוקחין ימ"ח ומח"ג בסוריא. הפירוש הנכון דלהכי נקט סוריא לפי שהיו חשודין למכור דברים אלו של גוים בחזקת שהן של ישראל ולא היו חוששין בהם ללפני עור לא תתן מכשול, הא לאו הכי כל סתם מקומות הם בחזקת כשרים ואפילו בחוצה לארץ עד שיחשדו, ולזה הסכימו רוב הגדולים ולא כדברי הרמב"ם שכתב דכל חוצה לארץ כסוריא לענין זה,

עוד נראה כדברי האומרים שאפילו בסוריא להכי פרט ימ"ח מח"ג ללמדנו דדוקא בדברים אלו שנחשדו בהם שהיו רגילין ליקח אותם העם מן הגוים, אבל בשאר דברים שלא היו רגילין כ"כ ליקח אותן העם מן הגוים ולמוכרן בחזקת ישראל מותרין מכל אדם, ותולין בהם כי מישראל לקחום, וכן דעת הראב"ד ז"ל וכן הר"ם הלוי ז"ל והוא דעת רבותי.

וכל חשוד אסור ליקח ממנו אף על פי שמעיד עליו כיון שנחשד בכך, כי החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו לדברי הכל בשחשוד למכור, ולא אמרינן במסכת בכורות (ל"ה א') דנו ומעידו אלא במי שחשוד לעשות לעצמו אבל לא למכור ולתת לאחרים. 155

וכולן שנתארח כו'. לפי שלא נחשדו בסוריא אלא למכור אבל לא נחשדו לאכול, ואף על גב דספו לאחרני ולית להו לפני עור לא תתן מכשול לא חיישינן דספו הכי לנפשיהו, וזהו כלל גדול, ובמשניות זרעים מוכיח דכל שהוא בחזקת חשוד צריך שני עדים להכשירו או עד אחד שיעיד על החתיכה, שלא אמרו עד אחד נאמן באיסורין אלא במעיד על החתיכה, מ"ר ז"ל ובמהדורא קמא הארכתי בזה. 160

רמב"ם מאכלות אסורות יא כה

בזמן שהיתה ארץ ישראל כלה לישראל היו לוקחין היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו **ובחוצה לארץ** לא היו לוקחין היין מכל אדם מישראל אלא מאדם שהחזק בכשרות. ובזמן הזה אין לוקחין יין **בכל מקום** אלא מאדם שהחזק בכשרות **וכן הבשר והגבינה וחתיכת דג שאין בה סימן כמו שבארנו.** 165

השגת בראב"ד

וכן הבשר והגבינה וכו': א"א, זו אינה משנה שאין עמי הארץ חשודים להחליף ולא למכור דבר האסור א"כ נחשד:

ראב"ד

והדבניות י' — פי' ענבים בשולות הרבה שזבין י' מאליהן, ואין חוששין י' שמא שרה אותן ביין ומפני כך הם מנטפות.

ואין נ בהם משום הכשר משקה — מלתא אחריתי.

170